

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va eși Marti-a, Joi-a, Sambet'a si Domnec'a, demaneti'a.

Locuinti'a Redactorului:

Cancelari'a Redactionii:

Strat'a Morariloru Nr. 13.

Scrisorile nefrancate nu se voru primi decâtu numai de la corespunđintii regulari si „Federatiunii“
Articlii tramisi si nepublicati se voru arde.

Pretulu de Prenumeratiune:
Pre trei lune . . . 4 fl. v. a.
Pre siese lune . . . 7 fl. 50 cr.
Pre anulu intregu . . . 15 fl.

Pentru Romani'a:
4 galb. pre anu, — 2 galb. pre 1/2 de anu, — si 1 galb. pre 1/4 de anu.

Pentru insertiuni:
10 cr. de linia, si 30 cr. taps'a timbrale pentru fiesce care publicatiune separatu. In Loculu deschis 20 cr. de linia
Una exemplariu costă 10 cr.

Dieta Ungariei.

Siedinti'a d'in 28 noemvre a casei reprezentantiloru.

Presiedinte: Szentiványi, notariu: Mihályi; d'in partea guvernului ministrii: Grove, c. Festetici, b. Eötvös, b. Wenckheim si c. Andrassy.

Dupa ce se autentica protocolulu siedintiei de eri, se presinta câte-va petitiuni, si apoi se continua pertratara generale a causei nationale.

Sigismundu Popu crede, că tempulu petrecutu cu discutara proieptulu de pre tapetu nu es'e perdutu, pentru că a chiarificatu multe idee confuse. Inainte de 1848 natiunea politica n'au formatu-o magiarii seu romanii etc. ca atari, ci a reprezentatu-o nobilimea diferiteloru natiunalitati. Cu privire la arondarea comitatiloru dupa natiunalitati dice, că acea nu este noutate, pentru că comitatulu Pestei inca s'a compus d'in trei comitate, deci organizara natiunale a comitatelor nu amenintia unitatea tieiei, care se pote asecura prin unitatea limbei legelatiunii, si a aministratiunii. Propune, că de cum-va proieptulu minoritati nu s'ar' primi de başa pertratari speciala, atunci se se primesca proieptulu comisiunii centrala.

Co Io manu Tisza dice, că proieptulu magiari'loru nu asecura una suprematia neocompetinte pre sem'a natiunei si limbei magiare; suprematia acest'a este competente, pentru că numai natiunea magiara possede adi conditiunile si factorii, cari o radica asupra (!) celoru-alalte natiuni; dice mai departe, că cei ce pretindu, ca se se inarticuleze in lege siese seu mai multe natiuni, acei-a trecu (?) preste marginile, ce le defige unitatea tieiei. In urma inchiiaa cu nesce frase framose (aplaudate cu multu focu d'in partea magiari'loru), cari nu potura se de-traga neci câtu e negru sub unghia d'in justeti'a si ecuitatea pretinsuniloru natiuniloru nemagiare.

Emiliu Manoilovici nu afla in proieptulu maioritati cerintiele, cari ar pote indetuli in căt-va pre romani si serbi; deci partenesce proieptulu minoritati.

Stefanu Markus ar' vr'e, firesce daca ar' pote, se combata temeiturile proieptulu minoritati.

Jonu Popovicu Deseanu si **Aureliu Maniu** pledeza in favorulu proieptulu minoritati. — (Cuventarile le vomu publica.)

Mauru Zmeskál si **Rudnyánszky** partenescu proieptulu maioritati.

Andrieu Medanu. Onorata casa! (Strigări: renuntia, renuntia!) Me rogu de iertate, dar fiindu că intrebarea se inverte pe langa viet'a natiunale a natiunalitati'loru nemagiare, si fiindu constatatu, că numai acele natiuni si-pierdu drepturile loru natiunale, cari inse-si ele se lapeda de acele; nu numai nu vedu a fi pierdere de tempu, ci me simtu indetoratu, a protestu in contr'a ori-caroru dispusetiuni, cari amenintia viet'a natiunale a natiuniloru, si speru că in casulu, candu natiunile si-aru pierde viet'a natiunale fara voi'a loru, ba inca togma in contr'a protestelor sale, — dupa dis'a: „quod ab initio iniustum est, etiam tractu temporis convalescere nequit,“ cu tempulu si-voru revindica era drepturile pierdute — pentru aceea nu potu renuntia de cuventu, ci mi-i eu libertatea a vorbi.

Onorata casa! A sositu totu-si ore-candu tempulu, prin natiunalitati'le nemagiare cu at'a sete acceptatu, in care proieptulu de lege in privinti'a cestiunii natiunalitati'loru s'a pusu la pertratari in on. casa reprezentativa; a sositu tempulu, candu o parte a deputatiloru d'in acest'a on. casa repr. are ocaziune a interpreta pre cale constitutiunala pretinsuniele juste natiunale ale tramitietoriloru sei de natiunalitate nemagiara, dicu: pe cale constitutiunala, că forte adese ori li s'a plesnit in ochi acestoru natiunalitati, dar mai cu sema romaniloru, că sunt dusmani constitutiunii (Strigări: cine a disu?) si cumcã mai preferescu a si-castiga drepturi pe cale neconstitutiunale, de câtu pre cea constitutiunale, pre care d'in urma mai lesne le-aru dobandi, urmandu acelea d'in firea constitutiunii, am ajunsu dara si la acestu stadiu alu lucruriloru.

Cu nespusa durere inse a trebuitu se experieze deputati de natiunalitate nemagiara, că cu câtu au legatu mai mare sperantia de tempulu acest'a, cu at'a e mai amara desamagirea, la care s'au trezitu cu ocaziunea proieptelor puse la desbatare.

Intielegu proieptulu de lege alu comisiunii centrala, si acel'a alu onoratulu deputatu Deák, cari ambe de altmintrea

in esintia nu diferescu unulu de altulu, si ambele se potu cugeta ca proieptele maioritati.

Ori-cum s'a nesuitu dlu ministru de cultu a convinge lumea, că prin proieptele acest'e deslegata cestiunea natiunalitati'loru pre de plinu, totu-si aceea nu numai că nu e deslegata, ci i sunt taiate tote firele de vietia asi'e fara crutiare, in căt'u se nu mai fia nici sperantia, că ore candu ar pote reinvia.

Ambele aceste proiepte, sub titulu liberalu: „proieptu de lege despre egal'a indreptatirea natiunalitati'loru“ decreteza că cestiunea natiunale nu esiste; celu d'antãiu oculte pr'intre sire, er' alu doile apriatu, enuntandu principiulu, că: in Ungari'a e numai una natiunalitate politica, si acea e: cea magiara, toti membrii celorlalte natiuni facu parte integrante d'in aceea.

Candu am auditu pe dlu ministru de cultu intonandu, că proieptele pomenite deslega cestiunea natiunalitati'loru pre deplinu, si pe condeputatulu Tisza, că acele proiepte garanteza libertatea natiunale pre deplinu, fara voia mi-a venit in minte, că de cum-va domniele sale ar' fi iubitori si cultivatori de flori, si ar' cultivu asi'e de bine florile, precum deslega proieptele de sub intrebare cestiunea natiunale, seu garanteza libertatea natiunale deplinu, atunci nici intr'o espusetiune de flori, ori in care parte a lumei s'ar' tien'e o atare espusetiune, nu ar' pote conta la vre-una distintiuine.

Precum aoperatorii proieptelor maioritati, asi'e si ai proieptulu minoritati, consintu in ace'a, că cestiunea de natiunalitate e de mare importantia, numai că, precum se vede d'in deductiunile loru, in sensu diferitu; cei d'antãiu o tienu importante numai in interesulu natiunei magiare, considerandu decretara egalitati' drepturiloru natiunali de stricasiosa pentru interesele acestei natiuni, fiindu-cã astufelu nu s'ar' pote pune temeielu unitati' natiunale magiare, si asi'e nu s'ar' pote efeptu sporirea natiunei magiare prin nimicirea si contopirea celoru-a-l-alte natiuni nemagiare.

Aoperatorii proieptulu minoritati, d'in contra, afla cestiunea de natiunalitate a fi de importantia comune, intru atãtu-a, in căt'u in sa-si fericirea patriei o conditiuneza de la deslegara succesa a cestiunii acestei-a.

Cu privire la opiniunea celoru d'antãiu, fia-mi iertatu a reinprospota o alta declaratiune a on. d. ministru de cultu, care dupa natur'a sa insufla ore-care ingrigire, si me intaresce si mai tare in opiniunea mea despre cele dice; dni'a sa a disu: că decretara limbei maioritati de oficioasa ar fi nejusta, fiindu că de-si prin arondarea comitatelor s'ar face maioritati câtu de mari d'in natiunalitati'le respective, cu tempulu inse se pote lesne intempla, ca ace'a majoritate se se schimbe, si majoritatea facuta cu ocaziunea arondarei ar' pote deveni minoritate, si cea de antãia atunci ar' fi asuprita prin oficio-sitatea limbei celei d'in urma.

Prin declaratiunea acest'a, dupa modest'a mea parere, domnulu ministru a pusu in prospectu desnatiunalisara natiunalitati'loru nemagiare, si contopirea loru in cea nemagiara.

Eu tienu, onor. casa, esperimentarile de desnatiunalisara de cele mai hasarde si periculoase incercări.

E dreptu, că la casu candu le-ar' incorona unu resultatulu imbucuratori, apromitu unu castigu forte mare, inse la casulu ne reesirei periculu e totu mai mare.

Daca Franci'a, pre cum am auditu pomenindu-se, e apta de a servi de exemplu indemnatori spre a urma una politica de desnatiunalisara; e bine, incercarea de ast'a natura pre continentulu ce se afla in apropierea nostra a produsu una sguduire, care mai că a radica unu imperiu d'in tifienele sale si erã se-lu restorne; — acest'a pote servi de exemplu amonitriu.

Caus'a acestei sguduiture cumplete a fostu imimiceti'a escata intre popore prin politic'a de desnatiunalisara.

De cum-va poporele imperiului nu ar' fi fostu asi'e instrainate de olalta, chiar' de nu s'ar' fi potutu incungiu de totu sguduitur'a acest'a, totu-si nu ar' fi produsu asi'e mari crise, ale caroru efepte posteriore si adi le sintimu nefiindu siguri de una recidiva periculosa, fiindu că caus'a — desnatiunalisara — nu numai că nu a incetatu, ci de cum-va on. casa ar' primi proieptele (magiare) de su pertratari, caus'a acest'a ar' deveni duplicata.

Eu onor. casa, nu lu tienu de medicu pe acel'a care, dandu odata pacientulu seu una dose d'in atare medicina dupa care acelu-i a fostu mai reu de mai că a moritu, i prescrie si a dou'a ora totu ace'a medicina in dose dupla.

Se pote afla ore-cine care se mi opuna, că Ungari'a sguduiturei acestei-a pote multiem, in mare parte, reinviarea sa; eu inca l'asiu intrebã pe unulu ca acelu'a, că voiesce d'in-sulu, ca si noi, natiunile nemagiare de aici, se acceptãmu de

la asemenea sguduiture recunoscerea drepturiloru nostre natiunali?

Ba nu, si macaru câtu se fimu invinuti, repetiescu, că nu, noi intindemu mana fratiesca natiunei magiare, si ve rogãmu, ca in deslegara cestiunii de natiunalitate se procedu cu sinceritate fratiesca, cu simtiemintele cari le are unu frate bunu cătra fratele seu, fiindu că eu nu potu presupune, că cu ocaziunea promisiuniloru facute in adresele cătra maiestatea sa, indetorandu-se a deslega cestiunea natiunalitati' pre temeielu fratietati, ar fi zacutu in sinulu casei reprezentative cugetulu rezervatu de frate vitregu.

Acì er' pote se-mi reflecteze ore-cine: ei frate, in politica nu potu duce rolulu simtiemintele!

Bine, se parasimu dara acestu terenu, si se plecãmu d'in punctulu de vedere alu necesitati, si d'in acestu punctu de vedere in momintele decisive ale izbucnirii crisei europene, veti av'e lipsa, ca se vi intindemu mana de ajutoru ca nesce conceptiuni si aliatu sinceri.

Ca se ve poteti convinge despre necesitate, dloru, aruncati una privire fugitiva preste map'a Ungariei, si indata ve veti convinge despre necesitate, si veti av'e lipsa de a crea o potere atractiva, care se contiena partile ce dvostra le numiti centrifugali.

Poterea acest'a se pote crea domniloru prin proclamara egalitati' perfecte a drepturiloru natiunali.

Dar de alta parte, domniloru, precum dice si compatriotulu nostru Ludvigh in foi'a „Hon“, nu e salutariu pentru patria, a cercã fericirea acestei-a in combinatiuni de acele, a caroru-a executare aru incarca umerii unei mari parti a locuitoriloru cu atari greutãti, de cari natiunea magiara a scapatu.

A fostu unu timpu, onorata casa, candu foi'a maioritati presintu diatale vesteã cu tonu inaltu in articlii scrisi de renumitulu publicistu Falk, că: dreptulu de natiunalitate e unu dreptu asi'e sublimu, santu si maiesteticu, in căt'u fatia cu acest'a disparu ori si ce alte drepturi ominesci, cari numai se potu cugeta, si cumcã acelu dreptu nu se pote da in schimbu nici pentru unu altu dreptu.

Pentru ace'a nu a voitulu natiunea magiara se primesca constitutiunea oferita de Schmerling, pentru că prin ace'a si-a veditu periclitata natiunalitatea; si ore pote-se numi natiunalitatea magiara reactiunaria si anticonstitutiunale, pentru că nu si-a datu in schimbu dreptulu de natiunalitate pentru una constitutiune, prin care si-a veditu periclitata natiunalitatea? Si daca nu merita acele porecliri, de ce se tieneti pe alte natiuni a fi mai putiune capabile de drepturi? de ce se le tieneti de reactiunarie, daca nu ar' aretã voia mare cătra una constitutiune, care o afla periculosa pentru drepturile loru natiunali? Se fimu ecuitabili domniloru, si nu concedeti ca natiunile nemagiare se fie insultate pentru sentiemintele de cari domni'a vostra, cu totu meritulu, ve sentiti mandri, si nu poftiti, ca noi se cantãmu neconditiunatu osan'a pentru una constitutiune, care nu o affãmu destulu de liberale.

Ce ni folosescu noue asemenea frase de cari se afla in raportulu comisiunii centrala: „cestiunea de natiunalitate e de mare importantia, ace'a nu se pote mesura cu mesurile temporiloru vechie;“ — daca aceste insemna atãt'a că politic'a cea vechia a natiunei magiare, prin care acest'a cu ocaziunea intemeiarii patriei, pre cum marturisesce istoria, nu a subjugatu poporele aflate aice ci a traitu cu ele in cea mai buna fratietate, — e de a se schimbã cu alt'a desnatiunalisara, si a se prochiama unitatea natiunei magiare, care in modulu pretinsu nici candu nu a esistatu, si astufelu a o sporu prin contopirea celorlalte.

O asemenea procedura nu numai că n'ar' fi drepta, ci ar' fi si vatematoria pentru natiunalitati; dupa o asemenea procedura natiunea romana nu ar' pote nutri in pieptulu seu sentiemintele fratiesci pentru natiunea magiara; o asemenea sporire a natiunei magiare nu i ar' fi spre folosu.

Dar' nici nu are lipsa natiunea magiara de o asemenea sporire, dupa ce suntu alte moduri destule spre acestu scopu, cari nu sunt stricatiuse pentru celelalte natiuni; mi-i eu voia a insira de exemplu unele, si anumitu:

1. descoperirea, si delaturara cauzelor cari, precum intarescu scriitorii magiari, au inceputu a produce scaderea soiului magiaru.

2. Inpopularea pustelor intinse si nelocuite ale tieiei ung., in prim'a linea, cu colonisara secuiloru, prin ce, de alta parte, s'ar' impedeã si emigrara banuita a acestor'a in Romani'a, si in lini'a a dou'a cu individi de atari natiunalitati, cari, dupa cum areta statistic'a magiarisarei numeloru, au doveditu mare inclinare de contopire.

3. Prin cultivara limbei magiare intru atãt'a, in căt'u se devina atragutoria ca câtu mai multi se aiba placerea a si-o insusã si se intre cu bucuria in sinulu natiunei magiare.

Romanii de aceea au aratat mare simpatia pentru limbă unghuresca, fiindcă puținii înțelegători sunt, cari se nu și-o fie însuși și o înveția mai bine de câtă alte naționalități, înse limbă loră națională încă nu o parasecu, și nici când nu au aratat voia de a se contopi, mărtora ni-e istoria care ni spune, că „non tam pro vitae quam pro linguae incolumitate certasse videantur.“

De altmăntea prudenția națiunii magiare va afla și alte moduri de sporire și fără suatulu meu, esenția este numai aceea ca se nu fie stricătose pentru alte națiuni.

Dar' nici tempulu, în care traimu, nu e aptu pentru a urmă politică de desnaționalizare.

În tempulu prezente, cându, precum s'a exprimat și domnul ministru de cultu, standardulu libertății falșă inaltiatu, eu adaugu, că standardulu naționalității este frate gemenu alu celui de antăiu; mai departe cându dis'a rescumperatorului lumii: „dati lui Dumnedieu, ce e a lui Dumnedieu, și imperatului ce e a imperatului“, e îmbogățit cu inaugurarea principiului care dăce, că: poporele au dreptu a dispune liberu despre soarta loră, séu cu alte cuvinte: dati poporeru ce este a loră; în tempulu prezente, cându principiulu amintitu se execută prin votulu universalu, după opiniunea mea, nu se mai pote urmă cu succesu politică desnaționalizării.

Acum trecu la această parte a proiectului în care, se dăce, că se face concesiune limbelor naționalor nemagiare în privința folosirii aceloră în oficiu; concesiunile acele nu se potă numi încă concesiuni, fiindu că suntă numai fictive, și anume:

1. Concesiunea în privința ducerii protocolului despre consaturile și conclusele congregațiilor municipale, că adeca pre langa cea magiara se se duca, decum va se va pofti, și în limbă aceleiași naționalități, care face 1/5 parte a populațiunii, nu se pote numi concesiune, fiindu că numai autenticitate celui unghurescu se recunoșce, și asié, precum areță colegulu nostru Popoviciu Deseanu, dispusețiunea acésta e tare nejusă, pentru că în comitatéle, unde magiarii suntă în minoritate, acestei a i se dă dreptu de a autentică protocolulu despre conclusele majorității, și astu-felu minoritatea e în stare a potă paraliză voi'a majorității.

2. Concesiunea, că, de cum va vre unu derogatoriu nu precepe limbă magiara, în modu esceptiionalu se se potă folosi în afacerile oficiali și de limbă protocolara, încă nu e concesiune, fiindu că onorat'a casa a dispusu, că numai aceia se potă fi oficiali comitatensi, cari se candidéza prin comitii supremi, acești-a înse de buna sema nu voră candidă de aceia, cari nu pricepu limbă magiara, asié și a

3-a Concesiune, că la judecatorie părțile litiganti se se folosese la pertratere de limbă loră în tote procesele afara de acele, în cari părțile sunt reprezentate prin advocati, încă e ilusoria, căci onor. casa a dispusu în ordulu procesuale, că în tote procesele, cari se facu în scrisu, părțile sunt obligate a se folosi de advocati, și astu-felu reprezentatiunea proprie a părților litiganti în tote procesele momentuose este oprită; eu credu că suprimerea reprezentatiunii proprie a părților litiganti în contr'a dreptului de pana acum alu patriei încă-si are causă în referințele naționale.

Dupa ce am aratat, că principiulu fundamentalu alu proiectelor majorității, după care numai o națiune se proclamă de națiune, adeca ce'a magiara, nimicesce vietă națională a naționalor, cari după legile de pana acum au esitatu ca națiuni,

dupa ce în urma am aratat, că puțințele concesiuni facute pentru limbale naționalor nemagiare, după modestă mea pareră, sunt fictive; nu mi-remane alta îndertru, decât a me declară și a mi-dāvotulu pentru proiectulu minorității (nemagiare), fiindu că numai acésta dă garanție pentru drepturile naționale ale naționalor nemagiare, fără a vatemă drepturile națiunii magiare și acestu votu lu sustinu astu-felu, în câtă de cum va proiectulu minorității nu se va luă de bas'a pertraterei speciale, eu nu voi luă parte la pertraterea specială a proiectului majorității (strigări nu face nimica !)

Lad. Berzenczey încă consumă unu picu d'în tempulu celu scumpu alu dietei actuali, în favorulu proiectului majorității.

M. Binder și Drottler (sasi) spriginescu propunerea cunoscută deja a lui Bömches.

Elia Macelariu nu se sente îndreptățitu a vorbi la meritulu cesțiunii acestei-a, pentru că causă uniunii Transilvaniei cu Ungari'a este una cesțiune pendinte, și prin urmăre legea ce se va aduce în causă națională nu pote fi obligatoria pentru națiunile d'în Transilvania; totu-si înse sustine proiectulu minorității, care este mai aptu a corespunde pretensiunilor naționale.

Sigismundu Popoviciu, Ionu Misiciu și Mateiu Popu Gridcanu spriginescu proiectulu minorității. (Cuventările le vomu publică.)

Dr. Alesandru Mocioni combată mai multe asertiuni ale contrarilor proiectului minorității, și lu spriginescu. (Cuventarea i o vomu publică.)

Fr. Deák, fiindu cesțiunea destulu de stracurată, abdică de cuventu.

Se pune la votu proiectulu minorității; 27 în-si s'au votulu pentru elu, cei-a-lalti contr'a; proiectulu comisiunii centrali încă cade și se primesc a lui Deák cu majoritatea voturilor.

Siedința d'în 29 noemvre a casei reprezentantilor.

Presied. Carolu Szentiványi. D'în partea guvernului ministri: Andrássy, Eötvös, Festetics, Gorove, Horváth, Lónyay și Wenckheim. Notari: Bujanovics, Csengery, Mihályi și Paiss.

Începutulu siedinței la 11 1/2 ore.

Dupa autenticarea protocolului, ministrulu de justitiă Horváth asterne unu proiectu de lege despre cerculu de activitate alu oficiatelor militari. Se îndruma la comisiunea pentru codificatiune.

Ministrulu presied. Andrássy predă legile sancțiunare privitorie la contribuțiunea de castigu personalu și la accesele pentru carne și vinu. Ambe aceste legi sunt promulgate.

Asemene predă ministrulu presiedinte Andrássy unu proiectu de lege în afacerea modificatiunilor ce senatulu imperiale d'în Vien'a a facutu în legea de apărare. Apoi se radica

Alesandru Mocioni, și dechiara în numele séu alu celoralți deputati naționali romani și srbi, că după ce proiectulu de lege în cesțiunea națională care s'a primitu de bazea desbaterilor speciali stă în cea mai flagrante contradicție cu convingerea loră intima și după ce nu au sperare a reesi cu vr'unu amendamentu care se schimbe principiulu fundamentulu alu proiectului lui Deák — d'însii, deputatii naționali, nu potă luă parte la desbateră speciale a acestui proiectu de lege în cesțiunea națională. Mileticiu mai adauge, că acum nu voră mai potă dice unghurii, că numai căți va ultraisti sunt contr'a proiectului unghurilor, de ore ce toti deputatii naționali s'au dechiarat contr'a proiectului unghurii; cu aceste-a deputatii naționali parasescu diéta, — éra deputatii unghuri primescu și în specialu eunoscutulu proiectu alu lui Deák, cu putiene modificatiuni neînsemnate.

Siedința d'în 30 nov.

Presiedinte: Szentiványi, mai tardu Gajzágó; notariu: P. Mihályi.

Dupa autenticarea protocolului se pusera sub desbateră cele două proiecte de legi relative la confesiuni.

În desbateră generală relativă la proiectulu de lege despre casatoriile miste, vorbira Nyáry, b. Eötvös, Bobory, Csánády, Szász, Bónis, Tisza și Csiky. Proiectulu d'în cesțiune se primă ca bază a pertraterei speciali.

La desbateră specială se primă testulu originalu, omittiendu-se § 2. Cetirea a trei'a se va întempră în siedința de poi-mană.

Se puse apoi sub discussiune proiectulu de lege relativu la reciprocitatea confesiunilor. Se primă întregu cu putiene modificatiuni.

Proiectulu de lege relativu la inarticularea metropoliei de Alb'a Iuli'a se va pertrată mană.

Se publica legea sancțiunată despre tarifă vamală a Dalmatiei.

În siedința de mană se va pertrată proiectulu de lege în causă Uniunii Transilvaniei. Siedințele camerei voră fi de mană încolo permaninte; se voră începe la 9 ore demaneti'a și voră dură pana la 1 — 2 ore după amedia-di, cându apoi se voră suspinde pre câte va ore, și se voră continuă pana la 9 ore ser'a.

Siedința se închiaia la 3 1/2 ore.

Cuventarea d. Dr. Alesandru Mocioni

tienuta în siedința dietei ungh. de la 24 nov.

(Urmare d'în nr. 10 tr.)

Disci că în posibilitatea desvoltării genului omenscu află motivulu alu doilea pentru îndreptățirea ideii de naționalitate. Fia-care națiune posedă calități și inclinațiuni proprie, fia-care națiune este ca-si unu organu naturalu spirituale alu genului omenscu, éra mențiunea acestui organu jace întră îndeplinirea unoru funțiuni anumite ce competu numai lui, — și precum scopulu supremu alu libertății individuale séu alu drepturilor naturale nu pote fi altulu de câtă desvoltarea cea mai mare posibilă a individulu și medilocitu a genulu omenscu, éra causă finală și cea mai profundă nu pote fi alt'a de câtă nemarginită diferința ce osiste între individi: astfel este și cu ideă de naționalitate, carea nu e de câtă aplicarea la națiuni a acestei teorie despre drepturile ne-descriptibile; scopulu finalu si celu mai sublimu nu e alta de câtă suprem'a desvoltare posibilă a națiunii și medilocitu a genulu omenscu; causă finală și cea mai profundă nu e alta de câtă nemarginită diferința ce osiste între singuratecele națiuni.

În respectulu acest'a asié crodu că fie-care națiune este unu ce nesuplinibile, unu ce providentialu: și de aceea în privința acésta fie-care nișuintia ce tinde a realiză ideă de naționalitate, este de a dreptulu o detoriția morală.

Idé'a naționalității, ca fie-care ideă, si-are câte o es-crescentia ce de comunu se manifesta în estremeitate. (Strigari: Asié e! Bine e!) Astfel de es-crescentia este de o parte nișuintă spre suprematia, de alta parte izolarea națională séu peastrecerea consecințelor de independința națională. Si

un'a și alt'a sunt contrarie regulelor naturale și perpetue ale întregulu nostru progresu, și de aceea — în parerea mea — de-si li e cu potința a se sustiené câtă va timpu, nu se potă sustiené lungu si pururea.

Suprematia este contraria legilor naturale ale progresului, căci neapertu împedea pururea desvoltarea liberă a altei națiuni. Éra izolarea e contraria pentru aceea, căci chiamarea naționalor nu este desbinarea între sine, ci conlucrarea în contielegere pentru a ajunge la scopulu comunu.

A dese ori i se imputa ideii de naționalitate, că d'îns'a ar' fi contraria nișuintelor ce se manifesta în fie-care di pe terenulu socialu: căci poporale și statele se înosiescu și se alieza totu mai tare, necum se se desbine. Marturisescu că în asta privința concedu dreptu celor'a cari prin acestu momentu voră se combata izolatiunea națională, desbinarea naționalor; dar' nu li potă concede dreptu atunci cându acestu momentu vreă se lu folosese de argumentu în contr'a egalii îndreptățiri naționale.

Precum la individi asié și la națiuni, cultur'a mai înaltă nu sterge caracterele, ci numai nobilitățile și inclinațiunile loră, le conduce la concepte mai chiare despre problem'a loră proprie și despre problem'a comună genulu omenscu, — astfel în câtă precum la individi asié și la națiuni înfrățirea numai atunci e cu potința, dacă se întempra pe bas'a respectării reciproce a drepturilor, dacă singuratecele națiuni se recunoscu de subiecte de dreptu; ca atari voră progresa cu atât'a mai vertosu și mai rapede, cu câtă mai multu voră fi capaci a precepe problem'a comună.

În asta privința, o potă spune, că ideă de naționalitate nu numai că nu e contraria cosmopolitismulu, ci este o condițiune premergatoria a adeveratulu cosmopolitismu, astfel în câtă potă cită cuvintele unui ilustra scrietoriu nemțiescu ce dăce că: adeveratulu cosmopolitismu este aceea beserica mare, carea nu se pote întemeia de câtă pre stelpii (radiemii) cei tari ai naționalităților.

Premitiendu aceste (Sgomotu), prim'a și cea mai mare pretensiune națională nu pote fi alt'a, de câtă asigurarea esistinței și desvoltării individualității naționale. Si de ora-ce e vorba se asigurăm prin legé pretensiunile naționale, este naturalu că, afacerea noastră primă nu pote fi alt'a de câtă prin legé se dămă garanție esistinței și desvoltării individualității naționale.

Acésta e ceea ce se cuprinde în proiectulu meu, acésta e ceea ce lipsese d'în testulu comisiunii centrale.

Am auditu dicendu-se de multe ori contr'a proiectulu nostru, cumcă ar' fi în opusetiune cu ideă fundamentală de statu căci recunoșce în țiera națiuni mai multe de câtă una. S'ar potă se aiba dreptu dacă vorba ar' fi: câte națiuni politice sunt într'o țiera: (Strigari! Asié e!) desă, precum sciū io, în statele unde sunt naționalități mai multe, numirea de „națiune politică“ se încungiura, și se folosese de comunu numirea „poporulu.“

Dar' dacă națiunea politică pote se fie numai un'a, acésta nu eschide posibilitatea ca legelatiunea se recunosca ceea ce în țiera esiste în faptă, adeca esistu mai multe națiuni întră întielesu „geneticu“, — căci acestu întielesu este celu adeverat pentru conceptulu de națiune.

Am auditu de multe ori că statulu nu pote recunosce asemene universități, dar' pote concede ca pe bas'a asociatiunii libere se se înființeze atari universități, în cari se potă participă fiecare individ, și astfel asemene universitate va corespunde naționalității de-si nu întră întielesulu juridicu ci în celu matematicu, prin urmăre va ajunge la acéla-si scopu de-si pre alta cale.

Asemene pareră n'o potă partini deplinu. N'o potă partini pentru acea desclinire esentială ce esiste între națiuni și între atari asociatiuni înființate pe bas'a asociării libere. Fie-care corporatiune înființată prin asociere liberă, gasesce bas'a esistinței sale materială și morali în voința statulu; asemene corporatiune este pururea instrumentu spre unu scopu ce jace în afara de ea; dreptăcea ori-ce corporatiune de asemene natura pote se fie subiectu numai drepturilor castigate, pe cari statulu are si dreptulu si detoriția se i le iõe delocu, în momentulu acéla cându asemene corporatiune i s'ar' paré contraria ideii fundamentale de statu.

De aci este diferința esentială pana la naționalități. Tocmai pentru acésta îndrasnescu se afirmu în asta privința că d'în punctulu de vedere juridicu nu se pote — se li se denegă naționalor recunosceră, nu li se pote denegă cu atât'a mai vertosu, ca nu cum va statulu se vina în opusetiune cu propri'a sa ideă fundamentală.

Națiunea, ca unu productu alu eternelor legi naturale, și-gasesce bas'a esistinței sale materială și spirituale în în puterea statulu, ci în puterea ce domnesce în ordinea mai înaltă a lucrurilor. Națiunea e ca-si individulu, nu si-are scopulu aiurea ci în sine, în desvoltarea proprie, este scopu de sine, și de acé'a e subiectu de drepturi fundamentali séu cardinali, dreptăcea scopulu națiunii este identicu cu națiunea, și nu e alta de câtă effuini'a unei poteri domnitorie mai înalte; d'în asta causă acestu scopu nu va face opusetiune ideii fundamentale de statu, în tocmai precum nu va face acé'a potere domnitorie.

Pentru acésta statulu, dacă nu vre se si-denegă propri'a sa mențiune, — statulu alu carui-a problema este a garanță condițiunile desvoltării — statulu, dăcu, nu pote denegă naționalor recunosceră legală a drepturilor loră cardinale.

Scopulu dara este desvoltarea națională. Problem'a noastră de asta-di este se dămă condițiunile legale spre cea mai perfectă realizarea a scopulu. Testulu comi.

siunei centrale d'in contra, nu numai că nu recunoșce drepturile cardinali ale națiunilor genetice ce locuiesc în țiera, nu numai că nu conde condițiunile necesare dezvoltării acestora, ci tocmai denega ori-ce condițiune de dezvoltare, adică: încă neci existința națiunilor d'in țiera nu o recunoșce (Contradictori). Aici în camera încă nu s'a dîsu, dar' s'a scrisu prin diurnale cumcă legelatiunea este îndreptățită spre această câ-ci — precum se dîce acolo — legelatiunea n'are s'e se ocupe de scopuri teoretice, deduse d'in filosofie și cari se stabilescu în numele națiunilor; ci trebuie s'e grigescă de acele scopuri concrete spre cari tîntescu singuratecii membri ai naționalităților.

Eu asiè credu, on. casa! că dacă între naționalități sunt unii indivizi cari tîntescu spre scopuri ce nu potu conveni statului, dacă sunt nu numai multi ci toti, încă și atunci este treb'a politiei a preveni realizarea acestora scopuri, este treb'a judecatoriei a pedepsi pre cei vinovați, dar' pentru această legelatiunea de felu nu pote că pe o națiune întreaga s'o despoia de drepturile ei, (Strigari: Nu vre nimene!) dar' tocmai această ar' face legelatiunea pre bas'a testului de la comisiunea centrală.

Asiè credu că recunoșcerea drepturilor cardinali ale unei națiuni, dacă s'ar' face pîndîte de la programulu ei politicu, ar' fi o procedura atîtu de sîoda ca-sî candu individulu numai asiè i s'ar' ascură drepturile cardinali dacă ar' aduce de la politia atestatu de portare buna.

A sustienè drepturile cardinali a le națiunei, a scuti aceste drepturi, — eca problem'a morala a statului!

Va s'e dîca, sub neci unu pretestu si d'in neci o cauza statulu nu pote depegă recunoșcerea legula a drepturilor cardinali. Aici legelatiunea d'in capulu locului pedepesce pre o națiune cu pedepșă cea mai mare, cu despoirea de drepturi, (Strigari: în care punctu?) marturisescu că prin această comisiunea centrală nu-si radica unu monumentu splendidu liberalismulu s'eu, dar' trebuie s'e spunu că de un'a s'a uitatu cu totulu, a uitatu că seclulu nostru i s'a rezervatu a desceptă națiunile d'in somnulu adencu. Si dacă pre națiunile — a căror'a chiamare este a influință ca faptoru creatori în istoria genului omonescu — acestea le-ar' potè impedece cu forti'a, această va dură numai putienu tempu, si apoi ar' deveni cu atîtu mai periculoase pentru statu. (Strigari: Oh!)

Dar' le delaturu tote acestea, si mo ducu putientelu în pusetiunea comisiunei centrale.

Comisiunea centrală dîce că această cestiune o va deslegă pre bas'a libertatei individuale. Dar', On. Casa! a voi ascurarea pretensiunilor naționali si totodată a desface în atomele sale neorganice pre subiectulu primu si supremu alu acestora pretensiuni: pre națiune, — ast'a în parerea mea atîta va se dîca cătu tocmai nemicirea intereselor supreme naționale (strigari: Nu e asiè!) si astfelu prin urmare nu pote s'e fie vorba de ascurarea pretensiunilor naționali; că-ci la individuu numai dezvoltare individuală se pote cugetă era d'in totalitatea individiloru tocmai asiè nu se pote formă unitate, precum d'in petricele multe nu se forma statua. (Strigari: Nu e asiè!) Voiu s'e primescu pusetiunea testului de la comisiunea centrală, dar' în asta privință am se spunu era-si cu parere de reu că comisiunea centrală, precum a recunoscutu esința ideii de naționalitate, asiè si aci a recunoscutu esința pretensiunilor naționali ale individulu. Naționalitatea fiindu o facultate innascută individulu, de orăce moralmente se pote desvoltă, — e totodată unu dreptu. Acestu dreptu este nealienabilu ca-sî în s'a-si facultatea ce servece dreptulu de basă. Dreptulu de naționalitate nu este produsulu individulu, prin urmare neci i se pote subordina, ci remane dreptu fundamentalu.

Tôte drepturile fundamentale sunt de la natur'a loru necondiționate, tote drepturile necondiționate pretindu scutu legalu necondiționatu, si tocmai pre asta basă trebuie s'e deslegam cestiunea, adică On. Casa s'e recunoșca cumcă drepturile naționali ale individulu sunt necondiționate, si prin urmare s'e li dîce pretotindene scutu necondiționatu. Această e pusetiunea ce ocupa contraproprietatulu meu. Această este pusetiunea ce a ocupat'o si pana acum legelatiunea noastră fatia de drepturile fundamentale. Neci în o adunare comunala, neci în o legelatiune, nicairi pana acum nu s'a întemplat d'in demandatiunea legii veri o votisare, că ore respectiviloru indivizi voim s'e li dîmu s'eu nu — veri unu scutu legalu pentru unulu s'eu altu dreptu fundamentalu alu loru. — Nu-mi aducu a minte de felu, si nu gasim în neci o constituțiune această despusetiune ca comunele, cercurile politice s'eu dora singuratecii cetățeni d. e. după ce au ajunsu majoreni, — s'e voteze într'o privință s'eu alta a sup'r'a drepturilor fundamentale si astfelu majoritatea eventuală s'e otarcesca în modu provisoriu despre sortea drepturilor fundamentale ale singurateciloru.

Ori cătu de sîoda s'ar' parè asemene procedura, de-sî ar' fi unicu în vietia constituționalismulu european, totu-si ar' trece numai de o consecință a celei pusetiuni, ce a ocupat-o comisiunea centrală în fatia drepturilor cardinali naționali.

(Va urmă.)

Cuventarea deputatulu Wlad

tienuta în siedința d'in 26 noemvre a casei reprezentantiloru.

Onorata casa! În urm'a celoru ce s'au dîsu d'in partea minorității prin condeputatulu Mocsonyi si mai vertosu prin condeputatulu Dobrzanski, cuventarea mea va fi cătu se pote de scurta. Obieptulu de fatia si asiè e eshairitu în estinsiune

busisiora d'in punctulu de vedere alu minorității, si adică d'in partea condeputatulu Alesandru Mocsonyi pre bas'a dreptulu naturi, er' d'in partea condeputatulu Dobrzanski pre bas'a legiloru positive. Me voi restringe dara numai la unele observatiuni, cari s'au facutu aici, respektive la chiarificarea acelor-a. Mi-voiu dă tota silința a fi obieptivu, si a incungură în acestu obieptu forte delicatu ori-ce cuventu, care nu numai aru potè face impresiune neplacută asup'r'a unu-a s'eu altui-a, ci aru potè si irită susceptibilitatea fia-carui; de alta parte inse mi-ieu libertatea a rogă pre membrii casei, s'e binevoiesca a me ascultă cu paciință, ceea ce meritu cu atîtu mai tare, pentru că de multu nu i-am incomodatu cu cuventurile mele. (S'e audim!)

Nainte inse de a mi-face observatiunile mele relative la obieptu, fia-mi permis a refleptă unoru condeputati, cari mai eri candu condeputatulu Dobrzanski dîse, că pre tempulu regelui Ladislau IV Romanii au decisu lupt'a contr'a Cumaniloru, — si-manifestau indoiel'a si întrebău ironice: că unde e scrisu asiè ce-va, si candu s'a întemplat? Fia-mi permis a li spune, că tote aceste le potu ceti în raportulu academiei magiare d'in anulu 1857, pare-mi-se fascior'a 10, în tratatulu profesorulu de universitate, Gustavu Wenzel, despre referințele de dreptu în Maramuresiu; mai departe observu, că lupt'a amintita, după cum ni spunu cronicile patriei, s'a întemplat în anulu 1282 în partea de cătra media-dî a țierei, langa laculu Hód.

Cine potesce dara a se convinge despre aceste-a, pote află opulu numitu în bibliotec'a muzeulu s'eu a universității, si lu-pote ceti. Pentru aceea vi spunu dloru, unde se afla acelu opu, pentru ca respektivii domni deputati s'e se convinga, că condeputatulu nostru a vorbitu numai adevurul.

Dupa aceste trebuie s'e mi dimitu a resfrange parerea pronunțiată de antevorbitorulu pre cum si de alții, cari au afirmatu, că cestiunea naționalității s'a inventatu numai acum sunt 20 ani, si s'a pus în aplicare d'in partea reacțiunei, — sub care numire pana acum de regula se întiegeă guvernulu d'in Vien'a. Mi-ieu libertatea a negă această de-adreptulu, si pentru a chiarifică lucrulu observu, că în cătu e vorb'a de națiunea mea, această, precum a observatu eri condeputatulu Dobrzanski, pre tempulu, candu au venitu magiarii în Pannonia aveă vietia autonoma de statu, atîtu în Transilvania, cătu si în Bănatul de acum, pre cum si în ducatul Bihariei. Cine vre a se convinge despre această, cetesca pre Erodotulu istoriei magiare, pre anonimulu notariu alu regelui Bela. — Nu se pote negă mai departe nici aceea că poporul romanu, precum ni spune istoria, n'a fostu subjugatu nici într'un'a d'între provinciile locuite de d'insulu, ci a închiaiatu tratatu cu magiarii (Strigari: unde?). — Cu privința la Transilvania, după asertiunea anonimulu notariu a lui Bela, la Ascileu, cadiendu ducele romanu Gelu, romanii au datu drept'a cu magiarii, au facutu pactu cu d'insii, si au vietuitu în fericeire unii cu alții pana pre tempulu santulu Stefanu, pre cum scrie totu acelu Anonimu; dar' nu numai în Transilvania, ci si în alte tîenuturi romanii si-au castigatu drepturi, si mai cu sema în Transilvania figurau ca națiune, pre cum areta pre deplinu diplom'a regelui Ungariei Andreiu III, edată în anulu 1309, asemenea si alta diploma d'in anulu 1437, care s'a aflatu în archivulu conventulu pre curatei vergure d'in Clusiu-Manasturu, si care diploma recunoșce apriatu, că poporul romanu, respektive pre atunci valacu, a fostu recunoscutu ca națiune, si ca atare factoru figureza si în istoria Transilvaniei.

Mai târdiu prin vitregimea tempuriloru, si mai vîrtosu în urmarea uniunei închiaiate în Transilvania la 1438 întrenatiunea magiara, secuesca si sasesca, poporul romanu a încetatu a osiste ca națiune, si apoi sortea națiunei romane degradate la rangulu de poporu nu eră de invidiatu; de alta parte era-si trebuie s'e marturisescu si aceea, că una parte mare a romaniloru transilvani, cari adică fusesera si mai înainte nobili, pre cum si acci-a, cari s'au distinsu sub principii transilvani prin eroismulu loru, si s'au înalțiatu prin acesti-a la rangulu nobililoru si s'au dotatu cu privilegie de ale nobiloru, au participatu la prerogativele nobililoru în modu egalu cu magiarii. Poporul romanu transilvanu a remasu în pusetiunea această pana la anulu 1690, candu a venitu Transilvania, pre bas'a dreptulu coronei ungare, sub glorios'a domnia a casei de Absburgu, si după ce guvernulu d'in Vien'a a recunoscutu pre poporul romanu ca factoru însemnatu spre a tînen în frîu pre magiarii si secuii dedati la răscole, cu scirea guvernulu si pote la incuragiarea acestui-a romanii au substernutu dietei transilvane d'in anulu 1744 una petitiune, în care ceru, s'e se recunoșca ca a patr'a națiune în Transilvania. Această petitiune inse s'a respinsu; mai târdiu la 1791 — de miscamintele acestui periodu vi veti aduce a minte — episcopii romani de ambele confesiuni d'in Transilvania, împreună cu mai multi prelati si cu alții la olaltă, presintara una noua petitiune imperatulu si regelui Leopoldu II, ca Mare Principe alu Transilvaniei, cu scopu de a fi recunoscuti ca a patr'a națiune; această petitiune s'a datu dietei transilvane spre pertratere, si eu vi voiu ceti d'intr' ins'a cele trei puncte principale, si adică în limb'a originală, pentru ca s'e ve convingeti, ore ceremu noi asta-dî mai multu, de cătu au cerutu stramosii nostri înainte cu 120, respektive 80 ani. Asiè numitul „Supplex libellus Valachorum“ dîce: „Natio valachica supplex humilisque ad thronum Majestatis Vestrae accedit, ac sequentia, qua decet veneratione ac subjectione, petit rogatque:

1-mo, ut odiosae et ignominiae plenae nomenclationes tolerati, admissi, inter status non recepti aliaque huiusmodi, quae tanquam externae maculae sine

jure et auctoritate nationi valachicae affixae fuerunt, nunc prorsus demantur, atque veluti indignae injuriae publicae revocentur ac deleantur, sique per clementiam Majestatis Vestrae Sacratissimae rediviva natio valachica ad usum omnium jurum civilium et regnicolarum reponatur; proinde

2-o: Nationi supplicanti inter regnicolares nationes idem locus, quem ipsa iuxta adductum in praemissis testimonium conventus B. M. V. de Kolosmonostro anno 1437 tenuit, restituatur. (Alu treile punctu lu-potu elimina.)

4-o. In comitatibus, sedibus, districtibus, aliisque communitatibus occasione electionis officialium et ad comitia deputationum, apud aulica item et provincialia dicasteria occurrentibus officiorum restaurationibus ac promotionibus applicandorum ex hac natione proportionato numero individuum, iusta reflexio habeatur.

5-o. Comitatus illi, sedes, districtus et communitates civicae, in quibus Valachi reliquas nationes numero superant, nomenclationem etiam a Valachis, in quibus autem aliae nationes numero praecellunt, ab his illam habeant, aut vero mixtum nomen hungarico-valachicum, saxonico-valachicum gerant, etc.

D'in aceste binevoiti a vedè, că pretinsiunile punctulu alu treile sunt cuprinse si în proieptulu de fatia alu minorității, si totu-si aceste-a ni-se imputa ca una crima cumplită, de si noi nu ne presintăm ca nisce cersitori molesti, pre cari omulu s'i pote scutură de pe capu cu câte-va sfarimate s'eu cu o mica elemosina, ci ne presintăm ca represintantii acelu poporu, s'eu mai bine, fiindu că represintăm districte, ne infatisăm ca represintantii unoru districte, în cari națiunea noastră locuiesc în majoritate precomunitaria, s'eu aproape exclusivă, ne presintăm înainte dreptulu tribunalu alu dietei ungare, ca partid'a, care si-au perdutu caus'a, spre a cere remediulu si restituirea drepturiloru noastre perdute, pentru că acestea nu stau în contradicere cu întregitatea teritorială a țierei nici cu scopulu statulu.

Suplic'a amintita a sierbitu ca basă si congresulu d'in Blasiu d'in 13 maiu 1848, care a cerutu restituirea drepturiloru de mai înainte ale romaniloru nu numai de la dietea transilvana, carei-a a presintatu una petitiune prin o deputatiune de 100 membri, ci si de la Marele Principe de atunci alu Transilvaniei, era-si prin una deputatiune. Dieta transilvana n'a luat în consideratiune această petitiune, si fiindu că si dietea d'in Pest'a s'a întârdiatu cu complanarea cestiunei naționalitățiloru, au urmatu tristele întemplari posteriore; conde că la aceste-a a contribuitu si reacțiunea d'in partea sa, dar' mo rogu, — pre cum am observatu si în 1861, — cum a întrebuintiatu reacțiunea națiunea mea spre a si-ajunge scopulu, tocmai asiè cugetău si națiunile, că voru întrebuintia reacțiunea spre a si-ajunge scopulu naționalității loru, spre a ajunge la portulu dorintelor loru. Eu d'in parte-mi n'am fostu între acci-a, cari au sierbitu reacțiunei (Asiè e!). Me provocu în asta privință la cătu-va condeputati veterani, cari voru sci, că ca deputatu dietalu am sierbitu libertatii (Asiè e!). Tocmai pentru aceea a facutu asup'r'a mea impresiune neplacută curios'a procedura a dlui deputatu Wilhelmu Dapsy, prin care pre deputatii naționali, si prin urmare si pre mine, voiesce a-i presintă ca mercenarii reacțiunei, candu cuteza a dîce, că înalțim înventulu în interesulu naționalității noastre, fără de a fi chiamati s'eu îndreptățiti la această. Nu aflu de lipsa a respunde la această, crediendu, că va ajunge-a-i spune atîta, că în casulu acelu-a d'insulu n'a fostu impoteritu a vorbi în uumele alegatoriloru sei slovaci, deca voiesce a dispută acestu dreptu unoru deputati cu totulu nedependinti (Aprobare.)

Pre bas'a mai înainte amintita poporul romanu d'in mai multe parti ale Ungariei, d'in Transilvanii, Banatu si Bucovin'a începundu d'in 25 februaru 1849, a petitiunatu de nenumerate ori la domnitoriulu prin deputatiuni numeroase constatorie d'in asiè numitii „Vertrauensmänner“ (barbati de incredere), si au cerutu s'e li dee egal'a îndreptățire promisă, implinindu puntele petitiunei d'in 25 februaru 1849, dar' fără rezultatu, pentru că „gleiche Berechtigung aller Nationen“ prochiama în inceputulu anulu 1848 prin ministrulu imperialu Bach, care pre atunci si mai cu sema după aceea eră atîtu de potinte, n'a fostu de cătu „gleiche Berechtigung aller Nationen“ si a tîenutu pana în 20 optovre 1860.

Restituindu-se constituțiunea țierei, de si numai în parte, prin diplom'a d'in 29 optovre 1860, ne-amu bucuratu cu totii; fratii nostri magiari ne promiteau ceriulu si pamentulu că se voru nesul a complană pre cale amicală diferințele, cari în anulu 1848 nu le-amu complanatu de locu, er' la 1849 în zilele d'in urma ale dietei d'in Seghediu le-amu complanatu numai provisorice, despre ce inse cronic'a tace, pre cum vedu. Într'a leveru dietea d'in 1861 a esmisu una comisiune în caus'a cestiunei naționale, care sub presiedința ministrulu actualu de cultu constă d'in cei mai distinsi barbati, si nu numai că si-a începutu activitatea, ci a si elucratu unu proieptu de lege, după parerea mea liberalu. Regretu numai, că despre această încă tace cronic'a. Dieta de fatia, în locu s'e fia luat a desbatere proieptulu gatitu, în inceputulu siedintelor sale a esmisu una comisiune nouă, si această în decursulu de trei ani a gatitu multe proiepte relative la cestiunea națională, dar' nici unulu nu îndestulesce nici pre un'a nici pre alt'a parte, că ci primesca-se ori-care d'între aceste proiepte, nici unulu nu va produce acelu rezultatu, care aru fi de dorit în interesulu toturor locuitoriloru țierei, pre care dorescu d'in inima a lu-promovè.

Intornandu-me acum la proiectele aceste, si mai cu se-ma la proiectul de lege alu comisiunei centrale, vedu că unele puncte d'in elu sunt in contradicere cu parerile comisiunei principale, esmisa in caus'a natiunala, si face câte-va concessiuni de acele, cari sunt numai parute; anume in paragrafi 12 si 27 se dice, că oficialii se comuncie cu comunele si indiviidii cătu se pote in limb'a lor. Acum că ce va se dica acestu „cātu se pote“, o scimu cu totii, cunoscemu elasticitatea aceste frasc, si nu e de lipsa a fi profetu, pentru a prevedè, că „cātu se pote“ si-voru dà ordinatiunile in acea limba, in care lucra mai usioru.

Dara se considerâmu lucrulu in pracc.

Unu tieranu se duce la oficialu si lu-roga ca se-i adreseze ordinatiunea in limb'a sa; oficialulu i va respunde de siguru: amice, eu nu sum detoriu a face acést'a decātu „dupa potintia“, si, dupa ce totu tempulu mi-este ocupatu de agendele cele multe, lasa-me in pace si du-te in scirea lui ddiu, de altmintre, etc. Inse ast'a treca, duca-se, daca s'aru potè aflâ in tote tienuturile si satele tierei omeni, cari pricepu limb'a magiara; inse nu e asiè, că-ci in Banatu, de esemplu, trebue se ambi mai multe mile, ca se poti dà de unu omu, carele se pricepa numai „eca asiè“ limb'a magiara, cu tote că in respectiv'a sentintia sèu scrisore de multe ori este vorb'a de viet'i'a sèu averea acelu omu.

Mai incolo, fiindu că respectivulu oficiale are dreptulu de a scrie citatiunea si in limb'a magiara, ace'a ce o va face de siguru in cele mai multe casuri, se pote intemplâ, si se va si intemplâ, că, nepricependu citatulu limb'a in care s'a facutu citatiunea, nu se va presintâ la terminulu defiptu, si prin urmare si-va perde caus'a.

Sunt inca mai multe puncte cari, facundu ilusorie tote concessiunile, nu mi-permitu ca se primescu ca base a discussiunei specialii nece proiectulu de lege alu comisiunei centrale nece pre alu condeputatulu meu Deák.

Èra de alta parte, o marturisescu sinceru, nu potu sprigini in tota estensiunea sa nece proiectulu de lege presintatu prin minoritate, că-ci elu contine si nisce pareri, cu cari nu consentiescu.

Eu mo voiu dechiarâ cu privire la deslegarea cestiunei natiunali espresu si fâra esitatiune. (S'audîmu.)

Eu voiescu ca vèrfulu piramidei constitutiunali se fia magiaru, magiaru in intielesulu si mesur'a, că limb'a ministerieloru si a dietei se fia cea magiara, si a nume d'in causa că este necesariu, ca desbaterile unui parlamentu constituitu d'in deputatii a siese natiunalitâti cu limbe diverse, se decurga in una limba cunoscuta de toti, si ca legile se se redacteze in testulu originale alu limbei desbateriloru, si d'in causa, că eu nu voiescu se degiosescu parlamentulu pana la ridiculositate. Apoi, dieu, daca amu vorbi in siese limbe, nu ne-amu intielege unulu pre altulu, precum se intemplâ chiaru si alalta-eri, candu unu deputatu croatu vorbi in limb'a croata. (Aprobare.)

Atât'a rechiamo principiulu unitâtii statului.

Inse de aci incolo, precum se esprimâ naivu, dar' bine, condeputatulu meu Fridericu Eitel, eu nu potu consenti ca se se introduca in cas'a mea, in iurisdictione mea, in comun'a mea, in baserac'a mea, in scol'a mea una alta limba decātu limb'a mea si a conlocuitoriloru mei. Determinatiunea limbei in iurisdictioni si comune se o incredintieze legislatiunea liberei voie

a acelorua, cari locuescu d'impreuna in iurisdictioni si comune, ca ei se dispuna in acèsta privintia.

Fatia cu afirmatiunea dlui ministru alu culteloru, cumcâ proiectulu maioritâtii, este mai bunu decātu alu minoritâtii, că-ci acelu-a nu infintieza privilegie, reflecteazu că, d'in contra, chiar' infintieza privilegie, că-ci elu statorese, că limb'a protocolorulu, si a manipulatatiunei interne in iurisdictioni se fia cea magiara, si numai intr'atât'a face exceptiune, încātu unu oficialu sèu altulu nu pricepe acèsta limba, ace'a ce este in contradicere palpabile cu proiectulu de lege d'in 1861, gatitu chiar' sub presiedinti'a dlui ministru alu culteloru, in intielesulu carui proiectu iurisdictionile si comunele si-alegu liberu limb'a de manipulatatiune.

Am inca de a-mi spune parerile mele cu privire la proiectulu de lege presintatu prin dl. deputatu Franciscu Deák.

Eu nu potu primi proiectulu dsale, că-ci susceptibilitatea natiunale este mai multu crutiata in preambululu elaboratulu dl. Deák.

In urm'a acestoru-a, propunerea mea este: se respingemu proiectulu comisiunei centrale spriginitu de majoritate, se respingemu proiectulu de lege presintatu prin condeputatulu nostru Franciscu Deák, se respingemu si pre alu minoritâtii, si se primimu proiectulu gatitu de comisiunea natiunale in 1861, ai carei membri au fostu: ministru presiedinte actuale, Escelinti'a Sa c. Iuliu Andrassy, d. ministru alu instructiunei publice, Escelinti'a Sa b. Iosifu Eötvös, condeputatii mei Georgiu Bartal, Fridericu Podmaniczky, Emericu Ivánka, totu atâte-a capacitati eminente, si, dupa ce modicitatea mea inca a fostu membru alu acelei comisiuni, am avutu ocaziunea de a me convinge despre intentiunea onesta si curata si despre buna vointi'a acestoru domni, si anume se primimu proiectulu d'in 1861 cu modificatiunile putiene propuse prin condeputatulu meu Dobrzansky. (Ilaritate.) Acei-a, cari ridu de acést'a, nece n'au auditu, nece n'au cetitu punctele propuse de Dobrzansky, că-ci celu ce le-a auditu sèu lo va ceti, se va convinge, că acele sunt redactate in unu spiretu conciliatoriu, moderatu si midilicitoriu, si cu tote că acele propusetiuni nu placu toturorua, primiti-le, că-ci prin acést'a vomu potè lenisci spiretele, si cu tote că condeputatulu meu Kvassay este de parerea, că corifeii natiunalitâtiloru sunt nesatiosi, ei sunt aplecati a primi bazea recomandata de mine, si sum convinsu, că fia-carele d'intre noi se va nesul ca se potemu midiloci indestulirea intre conatiunali nostri, si se potemu transformâ acèsta patria seraca si atâtu de torturata intr'o patria mare, potinte, mai mare, si mai potinte de cum a fostu candu-va.

In fine, tienu de lipsa a respunde la provocatiunea ce ne adresâ alalta-eri condeputatulu meu Bartal, ca se nu ne bucurâmu de cuvintele seducatorie, cari ni se adreseza de la malurile Nevei.

Sè-mi ierte onor. camera si prè stim. deputatu; — daca nu asi cunosce pre meritulu meu condeputatu, si nu asiu sci de siguru, că elu nu a voitu se suspitiuneze prin cuvintele sale, ar' trebui se spunu, că elu ni imputa fapt'a cea mai criminala, că-ci natiunalitâtile represintate in acèsta dieta nu au cochetatu neci una-data cu Muscanii, si, cătu pentru noi, voiu dice simplu numai atât'a, că nu noi amu fostu acei-a,

cari amu chiamatu in 1849 pre Muscani in Ungari'a (Asiè e! Dreptu e!), nece de aci incolo nu vomu fi noi, celu putienu eu nu voiu fi nece una-data. (Aprobare viua.)

Eu sum credintiosu principelui si regelui meu, sum credintiosu patriei mele si libertâtii, sum credintiosu natiunei mele, si credu a potè afirmâ totu ace'a-si si despre condeputatii mei, si pana ce nu se va convinge cine-va despre contrariu, nu are dreptu de a presupune asiè ce-va despre noi... Deci rogu de nou pre onorab. camera, ca se bine-voiesca a primi propunerea mea.

Varietati.

*(Documente despre tendintie magiarizatorie.) D'in comitatulu Timisorei ni-se spune, că pre acolo a curentatu unu cerculariu oficialu cătra notarii comunali, in care se ceru desluciri despre portarea politica si patriotismulu docintiloru populari. Nu suntemu initiati in secretele oficialoru d'in comitatulu respectivu, dar atât'a scimu, că unu notariu a raportatu asiè, pre cum sperâ, că va placè superioriloru sèi, si éta preste putienu tempu docintii populari romani se vedu dotati cu câte doue jugere de pamentu, si li-se promias espresu, că indata ce voru sci magiarsece, voru capetâ câte trei jugere. Èta cum se pomenira invetiatorii nostri ca patrioti cu sentiminte bune, va se dica magiare; éta cum se provoca si cum se nutrescu acele sentiminte. Asiè dara s'au pusu premie oficiale pentru magiaroni si renegati; cei ce se desbraca de caracterulu si demnitatea omenesca, se remunera prin guvernulu; ast'a nu va se dica, de cătu a propaga nemoralitatea, coruptiunea. Insu-si Bach n'a cutezatu a se servi cu mediu-loce atâtu de meschine, spre'a germanisâ statulu austriacu. Pre capulu magiariloru trebue se mai vina odata unu absolutismu de feru desnatiunalsatoriu, pentru ca se veda cătu e de placutu a se desbracâ de individualitatea sa, si a se face aluatulu, d'in care se se coca pana, ce o manca altii.

Sciri electrice.

Bucuresci, 27 noevre. Camer'a se deschise asta-di. Cuventarea principelui constata atâtu starea fericita a tierei cătu si relatiunile scelinte cu poteriile straine; finciecele sunt in floritorie si midilocele de comunicatiune a le tierei ieu unu aventu giganticu. Cuventarea de troncu accentueza, că tratatulu de Parisu si starea tierei impun neutralitatea cea mai severa, care va fi totu-de-un'a observata de guvernulu. Principele doresce incetarea frecâriloru de partide.

Vien'a, 28 noevre. Proiectulu de lege despre inarmare se primâ in siedinti'a de asta-di a casei magnatiloru aproape cu unanimitate si fâra de vr'o modificare. Proiectulu de lege fû cetitu a trei-a ora in camer'a reprezentatorulu.

Proprietariu, redactoru respunditoriu si editoriu:

ALEXANDRU ROMANU.

Comunicatiunea drumurilor de feru.

Vien'a-Pest'a-Segedinu-Temisior'a-Baziasiu.

De la Vien'a	pleca la 7 ore 45 min. dem.	si la 8 ore — min. ser'a.
„ Posionu	„ 10 „ 24 „	„ 10 „ 51 „
„ Neuhäusel	„ 1 „ 23 „ diu'a,	„ 1 „ 54 „ nôtea
„ Pest'a	„ 5 „ 19 „ d. m.	„ 6 „ 31 „ deman.
„ Czegléd	„ 7 „ 54 „	„ 9 „ 14 „
„ Segedinu	„ 12 „ 12 „ nôtea,	2 „ 55 „ dup. m.
„ Temisior'a	„ 3 „ 55 „ dem.	„ 7 „ 47 „
„ Jasenov'a	„ 8 „ 4 „ *)	
„ Beseric'a-Alba	„ 8 „ 40 „	
Sosesce in Baziasiu	la 9 „ 10 „	

*) De la Temisior'a la Baziasiu comunica numai odata.

Baziasiu-Temisior'a-Segedinu-Pest'a-Vien'a.

De la Baziasiu	pleca la 5 ore 55 min. d. a.
„ Beseric'a-Alba	„ 6 „ 27 „
„ Jasenov'a	„ 7 „ 6 „
„ Temisior'a	„ 10 „ 40 „ ser'a si la 7 ore 25 min. dem
„ Segedinu	„ 2 „ 26 „ nôtea, 12 „ 53 „ diu'a
„ Czegléd	„ 6 „ 35 „ dem. „ 6 „ 21 „ d. a.
„ Pest'a	„ 9 „ 55 „ „ 9 „ 30 „ ser'a
„ Neuhäusel	„ 1 „ 52 „ diu'a „ 1 „ 8 „ nôte.
„ Posionu	„ 4 „ 48 „ d. a. „ 4 „ 12 „ dem.
Sosesce in Vien'a	la 6 „ 36 „ „ 6 „ — „

Jasenov'a-Oraviti'a.

De la Jasenov'a	pleca la 8 ore 30 minute demaneti'a.
„ Jam	„ 9 „ 12 „
„ Racasdia	„ 10 „ 12 „
Sosesce in Oraviti'a	la 10 „ 57 „

Oraviti'a-Jasenov'a.

De la Oraviti'a	pleca la 4 ore — minute dupa mediadi.
„ Racasdia	„ 4 „ 45 „
„ Jam	„ 5 „ 38 „
Sosesce in Jasenov'a	la 5 „ — „

Vien'a-Oradea-Mare.

De la Vien'a	pleca la 8 ore — minute sera.
„ Pest'a	„ 6 „ 35 „ deman.
„ Czegléd	„ 9 „ 27 „
„ Püspök-Ladány*)	1 „ 58 „ dup. med.
Sosesce in Oradea	la 4 „ 38 „

*) Cale laterale duce la Dobritinu, unde sosesce la 3 ore dupa mediadi.

Oradea-Mare-Vien'a.

De la Oradea	pleca la 10 ore 6 minute demaneti'a
Sosesce in Püspök-Ladány*)	„ 12 „ 48 „ diu'a
„ Czegléd	„ 5 „ 41 „ ser'a
„ Pest'a	„ 8 „ 37 „
„ Vien'a	„ 6 „ — „ demaneti'a.

*) Cale laterale vine de la Dobritinu.

Vien'a-Arau.

De la Vien'a	pleca la 8 ore — minute ser'a.
„ Pest'a	„ 6 „ 25 „ deman.
„ Czegléd	„ 9 „ 47 „
„ Szolnoku	„ 11 „ 2 „
Sosesce in Aradu	la 5 „ — „ ser'a.

Aradu-Vien'a.

De la Aradu	pleca la 10 ore 15 minute demaneti'a
„ Solnoku	„ 4 „ 22 „ dupa mediadi.
Sosesce in Czegléd	la 5 „ 33 „
„ Pest'a	„ 8 „ 37 „
„ Vien'a	„ 6 „ — „ demaneti'a

Vien'a-Paris.

De la Vien'a	pleca 4 ore 30 minute ser'a.
„ Salzburg	„ 1 „ — nôtea.
„ Monacu	„ 5 „ 45 deman.
„ Stuttgart	„ 11 „ 45 „
„ Mühlacker	„ 12 „ 55 diu'a.
„ Carlsruhe	„ 2 „ 10 dupa méd.
„ Strassburg	„ 5 „ 25 „
Sosesce in Paris	la 5 „ — demaneti'a.

Paris-Vien'a.

De la Paris	pleca la 8 ore 35 minute ser'a.
„ Stassburg	„ 8 „ 57 „ dem.
„ Carlsruhe	„ 10 „ 40 „
„ Mühlacker	„ 12 „ — „ diu'a.
„ Stuttgart	„ 1 „ 20 „ dupa méd.
„ Monacu	„ 8 „ 30 „ ser'a.
„ Salzburg	„ 1 „ 30 „ nôtea.
Sosesce in Vien'a	la 9 „ 30 „ deman.

Comunicatiunea posteloru.

De la Oradea-Mare la Clusiu, pleca in tote dilele la 6 ore 30 minute dupa mediadi, sosesce in Clusiu la 1 ora 30 minute dupa mediadi. Cale de 19 1/4 mile, tiene 18 ore 40 minute, costa 10 fl. 92 cr.
 „ Clusiu la Oradea pleca in tote dilele la 12 ore diu'a, sosesce in Oradea la 6 ore 40 minute demaneti'a.
 „ Aradu la Sibii (prin Dev'a) pleca in tote dilele, la 7 ore ser'a, sosesce in Sibii la 2 ore 15 minute nôtea. Cale are 34 1/2 mile, tiene 31 ore 15 minute, costa 20 fl. 2 cr.
 „ Sibii la Aradu (prin Dev'a) pleca in tote dilele la 7 ore ser'a, sosesce in Aradu la 1 ora 45 min. nôtea.
 „ Temisior'a la Sibii pleca in tote dilele la 6 ore deman. sosesce in Sibii la 1 ora 30 min. dupa mediadi. Cale de 36 1/2 mile, tiene 31 ore 40 min., costa 20 fl. 44 cr.
 „ Sibii la Temisior'a pleca in tote dilele la 12 ore diu'a, sosesce in Temisior'a la 7 ore 40 minute ser'a.
 „ Temisior'a la Orsiova pleca luni-a, marti-a, joi-a, si sambet'a la 6 ore demaneti'a, sosesce in Orsiova la 6 ore deman. Cale de 26 1/4 mile, tiene 24 ore, costa 14 fl. 98 cr.
 „ Orsiova la Temisior'a pleca dominic'a, marti-a, mercuri-a si vineri-a la 6 ore ser'a, sosesce in Temisior'a la 6 ore ser'a in diu'a urmatória.

De la Temisior'a la Aradu pleca in tote dilele la 6 ore dem. sosesce in A. la 11 ore 45 minute diu'a. Cale de 7 mile, tiene 5 ore 45 min., costa 3 fl. 8 cr.
 „ Aradu la Temisior'a pleca in tote dilele la 2 ore dupa mediadi, sosesce la 7 ore 45 minute ser'a.
 „ Sibii la Clusiu pleca in tote dilele, la 3 ore d. m. sosesce la 9 ore 20 min. deman. Cale de 21 1/2 mile, tiene 18 ore 20 min., costa 12 fl. 18 cr.
 „ Clusiu la Sibii pleca in tote dilele la 5 ore dupa méd. sosesce la 11 ore 50 min. diu'a.
 „ Sibii la Brasiovu pleca in tote dilele la 5 ore dupa méd. sosesce la 7 ore 25 min. deman. Cale de 18 1/2 mile, tiene 14 ore 25 min., costa 10 fl. 36 cr.
 „ Brasiovu la Sibii pleca in tote dilele la 7 ore ser'a, sosesce la 9 deman.
 „ Sibii la Muresiu-Osiorheiu pleca luni-a, marti-a, vineri-a, si sambet'a la 7 ore ser'a, sosesce la 1 ora 5 min. d. m. Cale de 19 1/4 mile, tiene 18 ore 5 min. costa 10 fl. 78 cr.
 „ Muresiu-Osiorheiu la Sibii pleca luni-a, marti-a, mercuri-a si sambet'a la 8 ore demin. sosesce la 2 ore 35 min. nôtea.